

3-тій бригади) / Бородисевич Е. – Нью Йорк: Говерля, 1975. – 86 с. 21. Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Документи і матеріали у 5-ти томах / Керівник роботи і відповідальний редактор Олександр Карпенко. – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2001. – Т. 2. – 712 с. 22. Центральний державний архів вищих органів влади України (ЦДАВО України) – Ф. 3982. – Оп. 1. – Спр. 5. 23. ЦДАВО України. – Ф. 3982. – Оп. 1. – Спр. 4. 24. Окуневський Я. Микола Василько. Сильветка // Добржанський О. В., Старик В. П. Бажаємо до України! – Одеса: Маяк, 2008. – С. 973–976. 25. Трембіцький В. Санітарна блокада України 1919 року / Трембіцький В. // Вісті комбатанта. – Торонто; Нью Йорк, 1973. – Ч. 5–6. – С. 59–66. 26. Трембіцький В. Червоно-хресні взаємини з сумежними державами / Трембіцький В. // Вісті комбатанта. – 1973. – Ч. 4. – С. 8–14.

Елена Сапіга

ОРГАНИЗАЦИЯ ВОЕННЫХ ГОСПИТАЛЕЙ УКРАИНСКОЙ ГАЛИЦКОЙ АРМИИ И ИХ МАТЕРИАЛЬНОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ (1918–1920 ГГ.)

В статье высветлены исторические обстоятельства и характер организации военных госпиталей УГА в 1918–1920 гг. во время боевых действий в Восточной Галичине и в Надднепрянщине, обеспечение их санитарным оборудованием и медикаментами.

Ключевые слова: Украинская Галицкая Армия, медицинская служба, госпиталь, комендант, лечница.

Olena Sapiga

ORGANIZATION OF COMBAT HOSPITALS OF UKRAINIAN GALYCIAN ARMY AND THEM FINANCIAL PROVIDING (1918–1920)

In the article historical circumstances and character of organization of combat hospitals of UGA light up in 1918–1920 during battle actions in East Galychyna and Naddnipyrianschyna, providing of them by a sanitary equipment and medicines.

Key words: Ukrainian Galycian Army, medical service, hospital, commandant, lichnytsya.

УДК 94 (477)

Володимир Місько

ДІЯЛЬНІСТЬ МІСЦЕВОЇ ПОЛІЦІЇ У ЗДІЙСНЕННІ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ПОЛЬЩІ ЩОДО ЛІВОРАДИКАЛЬНОГО РУХУ В ЗАХІДНІЙ УКРАЇНІ (1919–1926 РР.)

У статті досліджено особливості діяльності місцевої польської поліції упродовж 1919–1926 рр. у здійсненні державної політики Польщі щодо ліворадикального руху в Західній Україні. Проаналізовано та систематизовано основні заходи силових структур у Західній Україні стосовно представників та прихильників комуністичної ідеології.

Ключові слова: польська поліція, ліворадикальний рух, Західна Україна, арешт, стеження.

Поліція відігравала важливу роль у становленні та утвердженні Другої Речі Посполитої. Вона мала широкі повноваження у підтриманні внутрішньої безпеки та збереженні територіальної цілісності Польщі. Діяльність місцевої польської поліції у Західній Україні скеровувалась на боротьбу із ліворадикальним рухом, оскільки він уособлював національно-визвольні прагнення українців. У цьому контексті актуальності набуває дослідження особливостей використання польською владою органів поліції упродовж 1919–1926 рр. у здійсненні державної політики щодо ліворадикального руху.

Окреслена тема не ставала предметом наукових студій українських істориків. Поряд з тим історію ліворадикального руху після 1991 р. фактично не досліджували. Упродовж останніх років спостерігається зацікавлення істориків цією проблематикою. Проте фактографічні напрацювання залишаються на рівні 1989–1990 рр. Це свідчить про необхідність ідеологічно незаангажованого вивчення ліворадикального руху на сучасному етапі розвитку історичної науки.

З огляду на це основу нашого дослідження становлять тогочасні українські періодичні видання [8–12; 18–19; 22–30; 32–36; 39] та архівні матеріали [5; 14–16; 31; 37; 40], які відображають заходи місцевої польської поліції щодо ліворадикального руху в Західній Україні.

Праці польських істориків Т. Дабковського [1] та А. Чойновського [3] розкривають окремі аспекти національно-визвольного руху українців і ставлення польського уряду до національних меншин.

У сучасних польських історичних дослідженнях В. Шлежинського [2], Ч. Бжози і А.-Л. Сиви [4] відображено процес становлення польської поліції, її структуру та компетенцію у питаннях внутрішньої безпеки.

Радянська історіографія, незважаючи на ідеологічні нашарування, є важливою джерельною базою у дослідженні окресленої проблематики. Проте у цій науковій студії вона представлена тільки працями Ю. Сливки [6], І. Андрухів [17] та збірниками документів і матеріалів [7; 38], які відзначаються багатством фактичного матеріалу.

Об'єкт дослідження становлять суспільно-політичні процеси міжвоєнного періоду в Західній Україні, що відображають впровадження державної політики польської влади у відношенні до ліворадикального руху.

Предмет наукового дослідження – діяльність місцевої поліції у контексті здійснення державної політики Польщі щодо ліворадикального руху в Західній Україні упродовж 1919–1926 рр.

Хронологічні межі дослідження відображають становлення та утвердження польської влади в Західній Україні з 1919 р. до "травневого" перевороту 1926 р.

Мета дослідження – з'ясувати особливості використання польською владою органів поліції у реалізації державної політики щодо ліворадикального руху в Західній Україні.

Завдання наукового дослідження полягають у визначенні особливостей становлення польської поліції у міжвоєнній Польщі та її значення для реалізації політики польської влади щодо ліворадикального руху, аналізі та систематизації основних заходів місцевої польської поліції у Західній Україні щодо представників та прихильників комуністичної ідеології.

У Східній Галичині місцева польська адміністрація урядувала з усією суворістю воєнного часу. Відповідно до її розпоряджень заборонялася діяльність низки українських культурно-освітніх та громадських організацій і видань українських часописів, розпочалась хвиля арештів працівників редакцій. 7 березня 1919 р. Рада Міністрів Польщі запровадила спеціальну посаду генерального делегату уряду для Східної Галичини [1, с. 14].

З точки зору зміцнення державності Другої Речі Посполитої найбільшу небезпеку становила діяльність комуністичних організацій. Поряд з тим внутрішній безпеці могли загрожували окремі організації національних меншин [2, с. 256]. Саме тому місцева влада намагалася утвердити польську державність у Східній Галичині за допомогою поліційно-репресивного апарату. Активно поборюючи усі національно-визвольні рухи українців [3, с. 30].

На польську поліцію покладали завдання охорони внутрішньої безпеки та підтримки громадського порядку. Вона підпорядковувалася місцевим державним адміністраціям або воєводам і старостам. Поліційний апарат формувався з трьох відділів: загального, слідчого і політичного. До компетенції останнього відносили збір інформації суспільно-політичного характеру, відстеження діяльності усіх політичних партій, навіть проурядових, а особливо тих громадських чи політичних організацій, які загрожували безпеці та державному устрою Польщі [4, с. 100].

Зрештою система польського управління передбачала тотальне стеження одного посадовця за іншим. Кожен із них мав своїх інформаторів, завдання яких полягало у повідомленні не тільки про суспільно-політичні процеси, а й про діяльність інших посадових осіб [5, арк. 1].

У Західній Україні місцева поліція формувалася із поляків, як виняток до найнижчої і середньої ланки могли потрапити представники національних меншин. Загальна чисельність польської поліції, за твердженнями польських істориків Ч. Бжози та А.-Л. Сиви, становила понад 49 тис. осіб станом на 1923 р. На 500 городян припадав 1 поліцейський, у сільській місцевості співвідношення було відповідно 1000 до 1 [4, с. 101–102].

Восени 1920 р. після відступу Червоної армії з території Західної України польська поліція розпочала нову хвилю переслідування учасників та прихильників ліворадикального руху. Упродовж осені 1920 р. заарештовано понад 100 тис. осіб у Східній Галичині [6, с. 69].

У наступні роки масові показові арешти представників та прихильників ліворадикальної ідеології стали невід'ємним атрибутом боротьби польської влади з національно-визвольним рухом у Західній Україні.

У результаті конфіденційної розвідки дирекція поліції у Львові встановила, що 30 жовтня 1921 р. у одному із приміщень собору св. Юра мала розпочатися крайова конференція Комуністичної партії Східної Галичини (КПСХ). Оточивши будівлі зазначеної установи, поліція виявила місце проведення конференції, провела у ньому обшук та заарештувала 27 осіб, делегатів конференції. Окрім того провела обшуки у помешканнях затриманих [7, с. 179–180].

Упродовж осені 1923 р. польська поліція провела низку арештів на території Тернопільського воєводства за антидержавну діяльність. 26 вересня 1923 р. арештовано селянина М. Білого з Великої Березовиці, 10 жовтня 1923 р. – О. Ліщину, голову читальні "Просвіти" з Плотичі. Пізніше М. Білого відправили до Львова, а М. Ліщину відпустили аж 30 грудня 1923 р. Подальші арешти за злочин, встановлений § 58 (що трактувався як злочин головної зради і передбачав застосування смертної кари – В.М.) кримінального кодексу, відбулися у листопаді 1923 р. за дорученнями Тернопільського начальника слідчої експозитури, комісара Кудеревича. Тоді заарештували В. Котика, п'ятнадцятилітнього хлопця, учня II класу гімназії з с. Кобилля Збарзького повіту, учителя семінарії, В. Іваницького з с. Застіночного Теребовлянського повіту, П. Яцківа із с. Зубова Теребовлянського повіту, С. Ясінювського з с. Кобилля. Їх звинувачували у тому, що у 1922 р., під час навчання у Тернополі, вони належали до комуністичної організації, що ставила собі за мету відокремлення Західної України від Польщі [8, с. 3–4].

У квітні 1924 р. польська поліція напередодні католицького Великодня провела масові арешти на Волині серед селян та інтелігенції. Агенти польської поліції буцімто викрили антидержавну змову, що мала комуністичний і терористичний характер на території Луцького, Рівненського, Острозького, Кременецького, Дубненського повітів. Українські депутати польського сейму стверджували, що це провокація, у в'язниці опинилися більше сотні українців [9, с. 1–2].

Улітку 1924 р. в Глушківському повіті польська поліція арештувала кількох господарів за комуністичну агітацію та приналежність до антидержавних організацій, і намагалася через насилля, змусити арештантів зізнатися у злочині головної зради [10, с. 4].

24 червня 1924 р. поліція арештувала 17 осіб із Чесників Бережанського повіту, яким інкримінували злочин головної зради, оскільки вони передплачували газети "Земля і воля", "Нова культура", читали "Комуністичний маніфест", "Комуністичний процес" та інші. Окрім того усі вони були членами осередку Української соціал-демократичної партії (УСДП) в Чесниках [11, с. 3].

На початку вересня того ж року місцева польська поліція провела масові арешти в Луцьку та Дубно. У Луцьку заарештували 40 осіб, хоча 20 затриманих незабаром звільнили. Їх усіх звинувачували у приналежності до Комуністичного союзу молоді Західної України (КСМЗУ) [12, с. 5].

Відомий польський політик Т. Голувко домагався заборони проведення масових арештів на Волині, оскільки вважав, що вони породжують "народних месників". Окрім того, тривале утримання політичних в'язнів, зазвичай, закінчувалося рішенням суду про їх звільнення за відсутністю доказів. У такий спосіб він критикував дії місцевої поліції, яка здійснила низку масових арештів на початку 1925 р. [13, с. 28].

Очевидно, що проведення польською поліцією масових арештів серед західноукраїнської громадськості означали рішучу боротьбу з ліворадикальним рухом. Поряд з цим, арешти пересічних осіб, які здебільшого не мали нічого спільного з ліворадикальними структурами, відображали намагання влади позбавити ворожу ідеологію суспільної підтримки.

Місцева польська поліція займалася відстеженням активних учасників ліворадикального руху. Усім поліційним постерункам розсилали списки осіб, підозрюваних у комуністичній пропаганді чи причетності до більшовицької армії, з детальними фізичними характеристиками і описом їх діяльності. Водночас поліційні відділи на місцях отримували інструкції з ведення спостереження та повідомлення у разі виявлення зазначених осіб [14, арк. 7–8]. Таким чином, були заарештовані лідери організації єврейської молоді "Поалей Ціон" М. Тененбаум та М. Фрідмен, оскільки займали окремі посади в місцевих органах державної влади Галицької радянської соціалістичної республіки (ГРСР) [14, арк. 28].

20 вересня 1924 р. Міністерство внутрішніх справ Польщі надіслало на адресу тернопільського воєводи інформацію про членів Комуністичної партії Західної України (КПЗУ). У документі зазначалося: "...А. Янг працює на заводі у Львові, Я. Хлонь – один із організаторів II з'їзду КПЗУ, перебуває за дорученням партії у Гданську. Т. Баршовські після "святоюрського" процесу виїхав на радянську Україну. А. Лангет, Ч. Гросерова і колишній посол С. Круліковський перебувають у Берліні. І. Сенік працює у Відні в комуністичній міжнародній організації. Й. Кролик працює адміністратором у державній друкарні у Харкові. О. Піскевич-Ярославський і В. Попіль вступили до вищої партійної школи у Харкові. М. Теслюк працює у Тернопільському окружному комітеті КПЗУ, нещодавно отримав відпустку і поїхав до Харкова" [15, арк. 122].

9 вересня 1925 р. Тернопільським управлінням державної поліції розіслано усім повітовим старостам та постерункам поліції інформацію про те, що 20 осіб за сприяння депутатів сейму Х. Приступи, О. Скрипи, А. Пащука виїхали до Харкова для проходження дев'ятимісячної комуністичної підготовки при університеті "Артема". У інструкції вміщено поіменні списки зазначених осіб з характеристиками росту, кольору волосся, тілобудови та домашніми адресами. Наголошено

на необхідності розвідати і повідомити про їх повернення та здійснювати особливий контроль при перетині ними кордону [16, арк. 93].

12 грудня 1925 р. у таємному листі начальнику окружної поліції, станіславівський воєвода повідомляв про те, що упродовж 11 – 28 жовтня поточного року відбувався крайовий з'їзд КПЗУ в Москві і в цьому зібранні брали участь делегати з території воєводства. Оскільки про них нічого не відомо: ні їх прізвищ, ні псевдонімів, а був тільки частковий опис їх зовнішнього вигляду, воєвода наказував провести розслідування, ідентифікувати зазначених осіб, з'ясувати прізвища, псевдоніми, місце проживання та встановити за ними нагляд [17, с. 109].

Окрім того, польська поліція відстежувала зв'язки ліворадикального руху Західної України з більшовицькими структурами радянських України та Російської Федерації, арештовувала окремих їхніх представників, розкривала конспіративні способи ведення комуністичної агітації та систему фінансування ліворадикальних структур у Західній Україні [14, арк. 10].

Особливо пильною роботою щодо виявлення діячів ліворадикального руху відзначалися поліцейні відділи прикордонних територій. 5 липня 1922 р. під час допиту в поліції, Н. Ломакін виказав 15 осіб єврейської національності віком від 16 до 27 років, що проводили підпільну комуністичну діяльність. З його слів встановлено детальну схему підпільної роботи та складено опис фізіологічних характеристик зазначених осіб [14, арк. 32].

Поряд з цим траплялися випадки арештів мешканців прикордонних територій, які, очевидно, не мали ніякого відношення до ліворадикального руху. Для прикладу, Анна і Розалія Королі з Гусятина арештовані 30 серпня 1922 р. за те, що контактували із червоноармійцем [14, арк. 44].

11 травня 1926 р. Заліщицьке староство інформувало Тернопільське воєводське управління безпеки про затримання Г. Кейвана під час перетину радянсько-польського кордону. Заарештованого підозрювали у комуністичній пропаганді, оскільки у нього під час обшуку виявили агітаційну літературу [15, арк. 67].

Польська влада остерігалася усього, що мало відношення до комуністів. Урочисто вітаючи повернення до Варшави польських репатріантів, згодом польська поліція з-поміж прибулих арештувала декількох осіб під приводом шпигунства на користь СРСР [18, с. 4].

Як бачимо, що відстеження учасників ліворадикального руху було важливим напрямком у діяльності польської поліції у Західній Україні. Детальна інформація про представників, структуру та діяльність ліворадикальних організацій, якою володіла місцева поліція, свідчить про залучення значної кількості функціонерів та агентів польської поліції для боротьби з ними. Утримання державою значної кількості поліцейного апарату відображало усвідомлення владою небезпеки для існування Польщі з боку ліворадикального руху.

У поліції використовували практику об'єднання в одне провадження декількох справ, що насправді не мали між собою нічого спільного. У лютому 1924 р. поліція заарештувала українських студентів, серед них: Д. Грицьківа, С. Коцюбу, М. Кушніра, Л. Мидловського. Їх звинувачували за §§ 58 б), ц) і 59 б) карного закону та об'єднали зі справою арештованих членів комуністичних організацій, переважно єврейської національності. Арештованим закидали, що вони упродовж 1923–1924 рр. разом з іншими комуністами на території Західної України створили таємні комуністичні організації, що мали за мету насильну зміну форми правління і введення шляхом революції диктатури пролетаріату при одночасному відокремленні західноукраїнських земель від Польщі. Поширювали комуністичну ідеологію, тим самим збільшуючи небезпеку громадянської війни всередині держави. Проте газета "Діло" висловлювала сумніви стосовно приналежності арештованих у цій справі до ліворадикального руху [19, с. 3].

Конституція Польської держави проголошувала свободу думки, зібрань, союзів, друку, недоторканість житла тощо, усі ці права фактично існували формально, коли йшлося про ліворадикальний рух. Польська поліція переслідувала усі партійні та громадські організації, що перебували під впливом комуністичної ідеології.

19 грудня 1923 р. Міністерство внутрішніх справ Польщі ухвалило рішення про ліквідацію УСДП у зв'язку з виразно комуністичним напрямом діяльності як самої партії, так й організацій і товариств, які перебували під її впливом [20, с. 139–140].

Постійних переслідувань зазнавали профспілки, кооперативи і культурно-освітні установи, різні організації допомоги політ'в'язням. У 1923–1924 рр. в Луцьку заборонили 7 українських видань, а у Львові – низку українських видань, серед яких газети "Земля і воля", "Вперед" [21, с.4–9]. Під час їх закриття поліція проводила обшуки редакцій та арештовувала відповідальних за видання осіб [22, с. 1].

Під переслідування потрапляли й українські освітні установи. Приводом для їх ревізій та арештів керівників слугувала передплата комуністичних періодичних видань [23, с. 3, 24, с. 3]. У більшості випадків результати обшуків були негативними, проте закінчувалися короткотерміновим

арештом керівників та членів освітніх організацій, під час яких, застосовуючи насилля, польська поліція намагалася "вибити" зізнання у комуністичній діяльності. Вочевидь, утримання у поліційних застінках українців мало позбавити їх бажання не тільки брати участь у цих структурах, а й зберігати комуністичну літературу.

Представників польської поліції уповноважували затримувати та обшукувати осіб, запідозрених у симпатіях чи приналежності до ліворадикального руху. Арештованих били та піддавали тортурам, змушуючи зізнатися в комуністичній діяльності та виказати спільників [25, с. 2–3].

22 травня 1924 р. польська поліція заарештувала двох членів УСДП І. Стецишина і О. Федуня за розповсюдження заборонених брошур та відозв. Упродовж тижня рідні арештованих розшукували їх [26, с. 4].

У липні 1925 р. польська поліція в Тернополі заарештувала М. Рапапорта, якого звинувачували у розповсюдженні комуністичних листівок під час проведення віча у будинку Міщанського братства на вулиці кн. Острозького. Затриманий був добре відомий у поліції як активний комуніст. Окрім того, під час обшуку помешкання затриманого встановлено, що він належав до СКМЗУ, брав участь у таємних зібраннях, на яких поширював комуністичну ідеологію та основи організаційної й конспіративної діяльності. Поліція також з'ясувала, що М. Рапапорт був добре знайомий з відомими комуністичними діячами М. Коцюбою, Т. Ланесом, Л. Аптовідзером, А. Галічером та іншими [15, арк. 102–102 зв].

Очевидно, діяльність польської поліції базувалася на широких повноваженнях при переслідуванні ліворадикального руху. Закономірно, що це мало відлякувати пересічних громадян від участі у громадських чи політичних організаціях, які перебували під впливом комуністичної ідеології.

На Волині місцева польська поліція зіткнулася із озброєними повстанськими загонами, управління якими здійснював закордонний відділ Комуністичної партії більшовиків України (КП(б)У) [13, с. 16]. На початку 1920-х рр. їх кількість активно зростала, вони користувалися авторитетом серед місцевого населення і своїми діями дискредитували польську адміністрацію та поліцію [27, с. 11; 28, с. 4].

У квітні 1924 р. польська поліція провела вдалу акцію, у результаті якої виявили і арештували близько 50 повстанців, що діяли в Дубненському та Острозькому повіті та інших прикордонних територіях [29, с. 2]. Польська преса характеризувала цей рух як бандитизм. Проте сеймовий клуб УСДП стверджував, що він насправді є наслідком недалекоглядної політики польського уряду на кресах [30, с. 3].

У листопаді-грудні 1924 р. місцева поліція на Волині заарештувала декількох осіб за участь в Українській червоній повстанській армії. Справи затриманих передали до військово-польового суду, проте стараннями адвокатів та депутатів польського сейму їх передали на розгляд Рівненського окружного суду [31, арк. 1].

Польська влада збільшувала кількість поліції у прикордонних територіях. Станом на 1924 р. кількість прикордонної поліції становила 20 % від загальної кількості. Того ж року утворено Корпус охорони прикордоння (КОП), який перебрав на себе повноваження прикордонної поліції [4, с. 101].

Повстанський рух на Волині став відображенням національно-визвольних прагнень українців. З огляду на це, місцева польська адміністрація використовувала усі можливості поліції та інших силових відомств для утвердження державності на "східних кресах".

Польська поліція перешкоджала проведенню масових заходів за ініціативою ліворадикальних організацій, особливо коли йшлося про відзначення 1 травня. Так, у Львові на площі Госєвського, під час робітничого мітингу за участю профспілок та представників УСДП, виникли заворушення, в результаті яких поліція провела низку арештів [32, с. 4].

Одночасно на робітничій маніфестації 1 травня 1924 р. у Варшаві поліція заарештувала 36 комуністів, яких звинувачено в "антидержавній діяльності", а саме: за несення таблиць і прапорів з неприємними гаслами та розповсюдження комуністичної літератури [33, с. 4].

Проте найдраматичніші події розгорнулися у Заболотіві. Місцевий староста перекрив дороги, що вели до містечка і викликав значну кількість поліції та війська. Під час масових заворушень вони відкрили вогонь [34, с. 1], у результаті чого загинули четверо селян віком від 18 до 28 років, 50 селян отримали важкі поранення і не змогли покинути місце події. Значно більше виявилось травмованих осіб, проте вони намагалися покинути місце проведення мітингу, оскільки остерігалися за своє життя [35, с. 2–3]. Під час цих подій польська поліція заарештувала 171 особу, 104 з них згодом відпустили [36, с. 2]. Селяни с. Стецева, підбурені комуністичними агітаторами, намагалися відбити у поліції заарештованих [34, с. 1].

У зв'язку з подіями у Заболотіві, сеймова фракція УСДП подала до Міністерства внутрішніх справ спеціальну інтерпеляцію, у якій вимагала суворо покарати винних і надати компенсацію родинам загиблих, а також покаліченим [37, арк. 5].

31 березня 1926 року в Стрию польська поліція розстріляла організовану ліворадикальними організаціями демонстрацію безробітних, у результаті чого загинуло 13 демонстрантів [38, с. 73].

Окрім того, польська влада на місцях чинила перешкоди у діяльності українських депутатів польського сейму. У Львові під приводом несправності закрили замовлену залу, де мало відбутися віче депутатів УСДП. А у Бориславі перед проведенням депутатського віча поліція арештувала кільканадцять осіб і розігнала його учасників [39, с. 3].

У вересні 1924 р. слідчий відділ поліції у Хелмі, прокурори окружних судів у Любліні та Замостю зверталися до маршалка сейму із проханням надати дозвіл на арешт українського депутата О. Скрипи [40, арк. 64–65, 68–70, 77–78]. 23 жовтня 1924 р. аналогічне звернення надіслано уже Міністерством справедливості Польщі [40, арк. 104].

Як бачимо, польська поліція використовувала будь-які засоби для придушення та розповсюдження впливу ліворадикального руху у Західній Україні.

Упродовж 1919–1926 рр. органи поліції відігравали важливу роль у становленні Польської держави. На місцеву польську поліцію покладали особливі функції у здійсненні державної політики щодо ліворадикального руху в Західній Україні. Вони полягали у нагляді за діяльністю громадських й політичних організацій, які знаходилися під впливом комуністичної ідеології та відстеженні їх учасників. Окрім того, поліція проводила масові арешти, забороняла діяльність цих організацій, закривала періодичні видання та перешкождала поширенню їхнього впливу серед громадськості краю.

Отже, діяльність місцевої польської поліції у Західній Україні базувалася на широких повноваженнях та значній кількості поліцейного апарату, а система тотального стеження передбачала залучення розгалуженої мережі агентів поліції. Також упродовж 1919–1926 рр. поліція становила потужний державний механізм, який відповідав за внутрішню безпеку та мав сприяти утвердженню польської влади в краї. З огляду на це, діяльність органів польської поліції у 1926–1939 рр. становить перспективу подальших досліджень.

Список використаних джерел

1. Dabkowski T. *Ukrainski ruch narodowy w Galicji Wschodniej 1912–1923* / T. Dabkowski. – Warszawa: Instytut Krajow Socjalistycznych Polskiej Akademii Nauk, 1985. – 326 s.
2. Śleszyński W. *Bezpieczeństwo wewnętrzne w polityce państwa polskiego na ziemiach północno-wschodnich II Rzeczypospolitej* / W. Śleszyński. – Warszawa, Instytut Studiów Politycznych PAN, Instytut Historii Uniwersytetu w Białymstoku, Oficyna Wydawnicza Rytm, 2007. – 400 s.
3. Chojnowski A. *Koncepcje polityki narodowościowej rządów polskich w latach 1921–1939* / A. Chojnowski. – Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk: Zakład Narodowy im. Ossolińskich Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, 1979. – 262 s.
4. Brzoza C., Sowa A. L. *Historia Polski 1918–1945* / C. Brzoza, A. L. Sowa. – Kraków: Wydawnictwo Literackie, 2009. – 754 s.
5. Центральний державний архів громадських об'єднань України (далі – ЦДАГО України). – Ф. 6. – Оп.1. – Спр.184. – 18 арк.
6. Сливка Ю. *Боротьба трудящих Східної Галичини проти іноземного поневолення* / Ю. Сливка. – Львів: Видавництво університету, 1979. – 254 с.
7. *Історія Львова в документах і матеріалах* // Збірник документів і матеріалів. – К.: Наукова думка, 1986. – 414 с.
8. Все ще § 58 з.к. // Діло. – 3 лютого 1924. – С. 3–4.
9. На соймовій арені. Внесення і інтерпеляції // Діло – 31 травня 1924. – С. 1–2.
10. Дописи // Діло. – 17 серпня 1924. – С. 4.
11. Тюремщина // Діло. – 2 липня 1924. – С. 3.
12. Арешти в Луцьку // Діло. – 26 вересня 1924. – С. 5.
13. Mędrzecki W. *Województwo Wołyńskie 1921–1939. Elementy przemian cywilizacyjnych, społecznych i politycznych* / W. Mędrzecki. – Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk – Łódź, 1988. – 203 s.
14. Державний архів Тернопільської області (далі – ДАТО). – Ф. 231. – Оп. 1. Спр. 1. – 44 арк.
15. Там само – Спр. 743. – 124 арк.
16. Там само – Спр. 133. – 126 арк.
17. Андрухів І. Невідома сторінка революційної боротьби / І. Андрухів // Український історичний журнал. – 1989. – №11. – С. 109–111.
18. Арештування серед реемігрантів // Діло. – 6 травня 1924. – С. 4.
19. *Справа арештованих українських студентів* // Діло. – 4 травня 1924. – С. 3.
20. Демчишак Р. *Національне питання в діяльності українських політичних партій Західної України соціалістичного спрямування: 1920–1930-ті роки* / Р. Демчишак // Наукові праці: Науково-методичний журнал. – Т. 110. Вип. 97. Політологія. – Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2009. – С. 137–141.
21. *Домагаємося звільнення політичних в'язнів!* // Внесок, поставлений у соймі дня 17 березня 1925 р. – Львів: Накладом Якова Войтюка, 1925. – 19 с.
22. *Нова хвиля ревізій* // Діло. – 2 лютого 1924. – С. 1.
23. *Ревізія та арешти на Холмщині* // Діло. – 8 жовтня 1924. – С. 3.
24. *Переслідування освітнього руху* // Діло. – 11 квітня 1924. – С. 3.
25. *Після трагічної події* // Діло. – 11 квітня 1924 р. – №80. – С. 2–3.
26. *Практики львівської поліції* // Діло – 30 травня 1924. – С. 4.
27. *З польських справ* // Діло. – 17 квітня 1924. – С. 2.
28. *Поворот отамана Мухи* // Діло. – 7 травня 1924. – С. 4.
29. *З польських справ* // Діло. – 24 квітня 1924. – С. 2.
30. *Комунікат соймового клубу УСДП* // Діло. – 5 жовтня 1924. – С. 3.
31. ЦДАГО України. – Ф. 6. – Оп.1. – Спр.193. – 29 арк.
32. *1-ий травня у Львові* // Діло. – 4 травня 1924. – С. 4.
33. *1-ий травень у Варшаві* // Діло. – 6 травня 1924. – С. 4.
34. *Кривавий май у Заболотіві* // Діло. – 8 травня 1924. – С. 1.
35. *Кривавий день в Заболотіві* // Діло. – 11 травня 1924. – С. 2–3.
36. *Заболотівська трагедія* // Діло – 4 червня 1924. – С. 2.
37. *Державний архів Львівської області.* – Ф. 11. – Оп. 29. – Спр. 3609. – 10 арк.
38. *Боротьба трудящих Прикарпаття за своє визволення і возз'єднання з Радянською Україною* // Документи і матеріали. 1921–1939. –

Станіслав: Станіславське обласне видавництво, 1957. – 317 с. 39. Репресії проти УСДП // Діло. – 31 липня 1924. – С. 3. 40. ЦДАГО України – Ф. 6. – Оп.1. – Спр.52. – 334 арк.

Владимир Мисько

ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ МЕСНОЙ ПОЛИЦИИ В РЕАЛИЗАЦИИ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ПОЛИТИКИ ПОЛЬШИ ОТНОСИТЕЛЬНО ЛЕВОРАДИКАЛЬНОГО ДВИЖЕНИЯ В ЗАПАДНОЙ УКРАИНЕ (1919–1926 РР.)

В статье исследованы особенности деятельности местной польской полиции в период 1919–1926 гг. в реализации государственной политики Польши относительно леворадикального движения в Западной Украине. Проанализировано и систематизировано основные мероприятия силовых структур в Западной Украине относительно представителей и сторонников коммунистической идеологии.

Ключевые слова: польская полиция, леворадикальное движение, Западная Украина, арест, слежение.

Volodymyr Misko

THE ACTIVITY OF THE LOCAL POLICE IN THE EXECUTION OF THE POLISH STATE POLICY CONCERNING LEFT RADICAL MOVEMENT IN WESTERN UKRAINE (1919–1926)

In the article the peculiarities of the activity of the local Polish police during 1919–1926 in the execution of the Polish state policy concerning left radical movement in Western Ukraine are examined. The main actions of the power structure in Western Ukraine concerning the representatives and the supporters of the communist are analyzed and systematized.

Key words: the Polish police; left radical movement, Western Ukraine, arrest, spying.

УДК 94(477.82)1920/1930:271.22(477)

Вікторія Ткачук

РОЛЬ НАЦІОНАЛЬНО-ЦЕРКОВНОГО РУХУ ПРАВОСЛАВНИХ УКРАЇНЦІВ ЗАХІДНОЇ ВОЛИНИ МІЖВОЄННОГО ПЕРІОДУ (1920–1930-ТІ РР.) У ФОРМУВАННІ МОДЕРНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ

У статті висвітлюється питання розгортання національно-церковного руху в православній церкві міжвоєнної Польщі. Зокрема, проаналізовано основні його етапи, що ілюструють поступові якісні зміни у ствердженні національної ідентичності православних волинян та дають можливість простежити тенденції консолідації представників української нації у межах міжвоєнної Польської держави.

Ключові слова: національно-церковний рух, православ'я, національна свідомість, Західна Волинь, польський уряд.

Процес державотворення – явище складне й багатовекторне. Навіть після проголошення державної незалежності, українське суспільство розбудовує власну націю. Вагому, хоча далеко не однозначну роль у націотворчому процесі впродовж віків відігравали православна релігія та церква як суспільна інституція.

На особливу увагу заслуговує роль православної церкви у суспільному житті українців Західної Волині впродовж міжвоєнного періоду (1920–1930-ті рр.). За незначних (з історичного погляду) двох десятиліть, перебуваючи під владою Другої Речі Посполитої, корінне населення регіону продемонструвало невпинне зростання самосвідомості, що на церковно-релігійному ґрунті творило масовий український національний рух.

Сучасне українське суспільство з цих історичних подій може винести цілу низку уроків патріотизму і релігійності. Міжетнічні, національні, внутрішньоцерковні, міжконфесійні, державно-церковні проблеми міжвоєнної Західної Волині рефлексують у сьогодення. Тому їх вивчення і врахування причинно-наслідкових зв'язків є важливим завданням для істориків, соціологів,